

ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

(ԱՐՈՒՅՑ ՀԱՅԿԱՆԱՆ ՍՍՐ ԱԿԱԴՆԵՄԻԱՍ-ՓԱՐՏՈՒՂԱՐ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԿԱԴՆԵՄԻԱՍԻ Ս. ՄԿՐՏՉՅԱՆԻ ՀԵՏ)

պատկանելի քննարկներ մտնում կազմակերպվում

Քորեոմյակի անցած երեկոյնի տարում Հայաստանը հյուսիսային հարթությունների և հասկալի գիտությունն առկա էր գործում: Հատկապես ընդլայնվել էին ռեսուրսների ֆիտությունների ակադեմիայի աշխատանքների մասնաճյուղերը: Այդ ժամանակաշրջանում ակադեմիայի սիստեմում կազմակերպվեցին ռադիոֆիզիկայի և էլեկտրոնիկայի, Լեննգրադի, ջրային պարբերականների, զենքի ֆիզիկայի և ինժեներական տեխնոլոգիայի, բիոֆիզիկայի, միկրոբիոլոգիայի, ստատիստիկայի և սոցիալական վիճակագրության, հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտներ: Բացվել են տասնյակ նոր լաբորատորիաներ, ամբիոններ և գիտական հիմնարկների նյութա-տեխնիկական բազան:

Ներկայումս ակադեմիայի սիստեմում կան 36 գիտական հիմնարկներ, որոնցում աշխատում են հազարից ավելի գիտնական: Իննց հետազոտություններով նրանք ընդգրկել են ժողովրդատնտեսական և տնտեսական կարևոր նշանակություն ունեցող մեծաքանակ գործեր: Դա նրանց բույլ է տվել անցնել Հայաստանի արտադրողական ուժերի հետագա զարգացման, ՍՄԿԳ XXI և XXII համագումարների վերաբերյալ կանխազգուշացումներ կենսագործման նաև կազմված կամպլեքսային խնդիրների լուծմանը:

Այդ ժամանակամիջոցում մեզ մտնում էին և տարաբնույթ մասնակիցների ֆիզիկայի, միջուկային և տնտեսական ֆիզիկայի, աստրոֆիզիկայի, ռադիոաստղագիտության, ռադիոֆիզիկայի, մաթեմատիկայի, հաշվադրական տեխնիկայի, կիրառական տեխնիկայի, առաջնականության տեսության, պլաստիկության տեսության, հիդրոդինամիկայի և այլ հարցեր: Այդ նյութերից շատերում ռեսուրսների գիտնականները ձեռք են բերել աշխարհի ընդհանր առջնություններ, որոնք յուրյազանց հանդիսացան հայրենական և համաշխարհային գիտության զարգացման առաջնություն:

Մեր գիտնականները ստեղծել են մի շարք խոշոր էֆեկտիվներ, որոնցից շատերը հազվագյուտ են: Օրինակ՝ ֆիզիկայի ինստիտուտը ստեղծել է կոսմոսիկական հառադայրների ուսումնասիրման մագնիսական

հզորագույն սպեկտրոմետրեր, շտրունակում և աշխատանքները էլեկտրոնների վերաբերյալ օդակառուցողությունը: կառուցման ուղղությամբ, որը նախատեսված է վեց միլիարդ էլեկտրոնաՎոլտ էներգիայով մոնիթինգ ստանալու համար: Բյուրեղային տոտրոֆիզիկական աստղագիտության տեղադրված է Շմիդտի սիստեմի միկրոպայում խոշորագույն հեռագիտակր, որն ունի կատարելագործված ավտոմատ հարմարանքներ և կառավարվում է կենտրոնական պուլտից: Այդ հեռագիտակի օգնությամբ հետազոտվում են զալակտիկաները՝ հեռավոր աստղային սիստեմները, որոնց յուրյա մեզ է հասնում ավելի քան կես միլիարդ տարվա ընթացքում: Վերջին երեք տարում այստեղ կարևոր հայտնագործություններ են կատարվել արտաֆին զալակտիկաների, ոչ ստացիոնար աստղերի և աստղային միգրացիայի և հետազոտման բնագավառում: Դրանք առաջնորդ ավանդ հանդիսացան ռադիոտեխնիկական և համաշխարհային աստղագիտության մեջ: Հաշվողական կենտրոնում ստեղծված են արագ գործող էլեկտրոնային հաշվիչ մեխանիզմներ, որոնք ընդունակ են վայրկյանում կատարել մի քանի հազար գործողություն:

Ռեսուրսների ժողովրդական տնտեսությունը մեծ պահանջներ է հերկայացնում Հայաստանի բնական հարստությունների հետազոտման հարցում: Գիտությունների ակադեմիան մեծ ուշադրություն է նվիրում երկրաբանական աշխատանքների ընդլայնմանը և առաջին հերթին հանքային երկրաբանության պարբերականի ուսումնասիրմանը, քանի որ հազվագյուտ և զուգակցված մետաղների հանքաքիմիա անհրաժեշտ է արժեքավոր հանքաքիմիաների և ռեսուրսների մեջ: Երկրաբանական գիտությունների ասպարեզում մեր հետազոտությունների գլխավոր արդյունքը հանքային և ոչ հանքային հանածոների, մասնավորապես մոլիբդենի, պղնձի, ոսկու, նիֆելի, ռադիոակտիվների հանքավայրերի լիակատար վերազնահատումն է և նոր, բազմահարուստ հանքավայրերի հայտնաբերումը:

Գրեմ շնորհիվ Հայաստանը, որն իր տերիտորիայով ամենափոքրն է միութենական ռեսուրսների շրջանում, դարձել է երկրի բազմահարուստ զանազաններից մեկը:

Ինտենսիվ կերպով զարգացել է ֆիզիկական գիտությունը: Հաջող աշխատանքներ են կատարվում անօդաչուական ֆիզիկայի, օրգանական սինթեզի, պոլիմերների ֆիզիկայի, կենսաբանական ակտիվ միացությունների, հազվագյուտ տարրերի ֆիզիկայի բնագավառում: Ուշագրավ է անցանկյունից ֆազային ալոնիդ ստանալու նոր եղանակը, որը մշակել է Օրգանական ֆիզիկայի ինստիտուտը: Այդ եղանակը գոյություն ունեցող մերոդի համեմատությամբ ունի մի շարք առավելություններ. այն բույլ է տվել սնդիկի բուսական կատալիզատոր փոխարինել պղնձի կատալիզատորով, ունի ավելի պարզ տեխնոլոգիա և ապահովում է ֆազային ալոնիդի ստացման մեծ տոկոս: Հենց վերջին համարում հիմնարկի աշխատակիցները ստեղծեցին ռեպրոդուկտիվ պատի վրա ամրացնելու ունիվերսալ ստանդարտ: Արտադրության մեջ դրա արմատավորումը բույլ կտա գրաֆիտին երկրաքիմիայի և մետաղյա դետալների շահագործման տեխնոլոգիաներ և կտա տնտեսական մեծ օգուտ:

Արժանի համրված են վայելում նուրբ օրգանական ֆիզիկայի ինստիտուտի աշխատանքները: Դրանց շնորհիվ ստեղծվել են մի շարք բույլ ալոնիդ պրոպարատներ, որոնք լայնորեն արմատավորվել են Սովետական Միության բույլարկում: Վերջին տարիներս ինստիտուտը իր հավաքածուն համարեց նոր պրոպարատներով, որոնք կիրառական փորձարկումների են ենթարկվում երկրի շատ ֆազայիններում:

Գիտնականները որոշակի հաջողության են հասել նաև ջրալուծանքների մակերևույթի գոլորշիացման դեմ մղվող պայքարում: Դուրսը կտա մոնոմոլեկուլյար բազաներով ծածկել Սևուցա լճի նայելին՝ նպատակ ունենալով այն

Հետախուզողական շատ աշխատանքներ են կատարել կենսաբանները: Փանվել են միկրոօրգանիզմների նոր ակտիվ տեսակներ, որոնցից ստացվում են արժեքավոր անտիբիոտիկներ, վիտամիններ և այլ մետաբոլիտներ: Զգալի հետախուզություն են ներկայացնում ագրոֆիզիկայի լաբորատորիայի հետազոտությունները, որտեղ մշակված է առանց հողի, բաց էրկենֆի տակ բանջարաբուծության և գյուղատնտեսական այլ կուլտուրաների անհցման յուրօրինակ մեթոդը:

Հայաստանի Գիտությունների ակադեմիայի գործունեության մեջ կարևոր տեղ են զբաղեցրել բժշկական, պատմաբանների, հնէագետների, գրականագետների, լեզվաբանների, արևելագետների հետազոտությունները:

Ընդլայնվում են գիտական հետազոտությունների մասշտաբները: Բավական է նշել, որ միայն սնցած տարի մեր ակադեմիայի սիստեմում մշակվել է 108 գիտական պարբերական, որոնք ընդգրկում են 649 բնագրեր, այսինքն գրեթե երկու անգամ շատ, քան 1958 թվականին: Այդ աշխատանքների արժեքավորությունը բնութագրվում է քեկուզ նրանով, որ 30 գիտական պարբերական կոորդինացվել է միութենական Ակադեմիայի կողմից, իսկ 18 պարբերական ՍՍՄՄ Միևնաբանների Սովետի Գիտահետազոտական աշխատանքների կոորդինացման պետական կոմիտեի կողմից:

Միևնա յոթնամյակի վերջը Հայաստանում գիտության զարգացումը ավելի մեծ քափ կատանա: Կատեղծվեն տասնյակ նոր ինստիտուտներ ու լաբորատորիաներ, Ակադեմիայի սիստեմում գիտական աշխատակիցների թիվը 1958 թվականի համեմատությամբ գրեթե կենդանակալվի: Գիտությունը կ'ավելի սերտորեն կկապվի ՍՄԿԳ XXII համագումարի պատմական որոշումների կատարման, մեր երկրում կոմունիզմի կառուցման խնդիրների հետ: